Gostoljubna restavracija v Bihaću

Meta Poklukar

Bihać je že nekaj let potisnjen v položaj prizorišča na **balkanski migrantski poti**. Ljudje na poti, ki so ilegalizirani se soočajo s številnimi ovirami pri dostopu do pravic znotraj držav v katerih trenutno bivajo. Ena od posledic ilegalizaicji je tudi kratena pravica dostopa do prostorov, ki so za državljane in državljanke odprti. Za ljudi na poti se prostori delijo na tiste, kjer jim je zadrževanje dovoljeno in tiste, v katere jim ni dovoljeno vstopati. Pri kratkem študentskem terenskem delu, ki smo ga študentje etnologije in kulturne antropologije opravljali v Bihaću marca leta 2022, sem opazila različne prostore, po večini parke in zapuščene stavbe, kjer lahko srečamo ljudi na poti, ko vstopamo v lokale v centru in se ozremo naokoli pa bomo zelo redko, če sploh videli koga, ki bi tam sedel med množico ljudi, ki sedijo na kavi ali kosilu. Razlog zakaj je temu tako pa ni samo slabo finančno stanje, ampak tudi izključenost iz družbe.

Prvi dan v Bihaću, smo študentje in študentke na terenskem delu slišali različne zgodbe lokalnega prebivalstva o tem, kako je solidarnost kriminalizirana in da uradno migrantom ne smejo pomagati z obleko, hrano ali kakršnokoli drugo obliko pomoči, saj jim policija izda kazen. Kot so ugotovile Uršula Lipovec Čebron, Tina Ivnik in Eva Fekonja (2019), je tudi v **Veliki Kladuši**, ki je del istega kantona v zahodni Bosni, gostoljubju sledilo zapiranje dostopa migrantom. Njihova analiza je pokazala, da je na to močno vplivala **kriminalizacija solidarnosti**. "Na kavarnah in restavracijah so se začeli pojavljati napisi "Tujcem brez dokumentov prepovedan vstop«, posamezne ustanove so na okna namestile rešetke, vrata nekaterih trgovin pa ostajajo zaklenjena, dokler se zaposleni ne prepričajo o tem, kdo stoji pred njimi" (Lipovec Čebron et al. 2019: 150).

Omenjenih zapisov po Bihaću nisem opazila, izvedela pa sem za restavracijo v Bihaću, kjer so migranti dobrodošli in sem se tako odpravila tja, da informacijo preverim. V restavraciji sem opazila ločen prostor, notri pa nekaj stolov in miz. Ne opazim nikogar, ki bi sedel tam. Vprašam natakarja, če so pri njih res dobrodošli migranti in kakšen je odnos drugih prebivalcev do tega. Odgovoril je:

> Ja, res je, zakaj ne bi, pa saj smo vsi ljudje, da tudi meni dovoli, da pridem v restavracijo in si naročim. Nas to kaj mislijo drugi ne zanima, lastnik lokala je že v začetku prihoda večjega števila migrantov odločil, da dokler nihče ne dela težav in svoje prepire obdržijo zunaj, ni nobenega problema.

Iz nadaljnjega pogovora z natakarjem je bilo razvidno, da zaradi sprejemanja migrantov v lokal nimajo težav z domačini, ki v lokal prihajajo. Nasprotno, nekateri so se z njimi spoprijateljili in se jim občasno pridružijo pri klepetu, skupaj tudi kaj spijejo in pojejo. Med posedanjem v restavraciji sem opazila dva mlajša migranta, ki sta se usedla za mizo k dvema domačinoma. V pozdrav se objamejo, smejijo, med sedenjem je zaznati veliko gest z dotiki. Tudi ostali v lokalu se ne obrnejo ali se kako drugače odzivajo na dogajanje, se pravi, da ni druženje nič nenavadnega. Prostor je nabit s precej pozitivno in prijateljsko energijo. Natakar pride in mi reče: »vidiš tudi z domačini sedijo, tukaj smo vsi ljudje in vsi prijatelji, če koga to moti, ne rabimo mi takih ljudi tukaj«. Pokaže mi sobo za obokom in mi razloži, da se v tem prostoru migranti lahko zadržujejo, ne da bi kaj naročili, saj so prostor naredili posebej za njih. "Včasih kaj naročijo, včasih pa jim tudi mi na račun hiše prinesemo kakšno čorbo".

Prostor v restavraciji, Bihać, 26. 3.2022. Foto: Meta Poklukar

Prostor ki ga loči obok je velik, v njem pa je nekaj miz in stolov. Eno steno v celoti pokriva okno, ki gleda na ulico. V kotu opazim tudi pakistansko zastavo, kasneje mi jo izpostavi tudi natakar. "Želeli smo, da bi se počutili domače in sprejeto", mi reče.

Kasneje mi je natakar razlagal o tem, kako so ljudje na poti postali njegovi prijatelji in da ima veliko kontaktov tudi tistih, ki jim je uspelo priti na njihov cilj, saj se javijo in povprašajo, kako mu gre. Pove anekdoto, kako mu nekdo ni mogel plačati, pa mu je rekel da je v redu, da bo on pokril iz svoje plače, saj je šel naslednji dan na **game** in mu obljubil, da mu plača ko prispe na cilj. Ko mu je uspelo, pa mu je preko spletne banke nakazal še enkrat toliko, kot je bil dolžan. Natakar je povedal, da je bil kot otrok zaradi vojne tudi sam migrant in da mogoče zaradi tega nekoliko bolj razume njihovo situacijo. Razvidno je, da so se skozi **solidarnostno** prakso spletle tudi prijateljske vezi. "Z nekaterimi sem obdržal stike, se na vsake toliko časa slišimo, tudi oni preverijo kako sem jaz in moja družina".

Natakarja vprašam kako je s policijo in morebitno kriminalizacijo solidarnosti, glede na njihovo odprtost sprejemanja migrantov v lokal.

> S policijo načeloma nimamo večjih težav, razen če pride do kakšnih izgredov med njimi. Ko vidijo policijo zunaj migrante opozorimo, da nato odidejo čez zadnji izhod in se jim izognejo. Včasih jim damo nekaj mark, da ne napišejo kakšne kazni, ampak načeloma nimamo težav pogosto. Druge restavracije tudi ne kličejo policije ali nam delajo težave, zakaj bi nam, vsak se lahko odloči po svoje, včasih slišimo samo kakšen komentar na ulici, ampak ignoriramo.

Opaziti je bilo, da je bilo natakarju neprijetno govoriti o tem, kako v teh primerih postopa policija, čeprav je omenil, da policijo večkrat podkupijo. Druga dva natakarja o tem niti nista želela razpravljati, dejala sta samo da težav nimajo. Zaradi prekratkega časa na terenu pa težko rečem, kakšni so odnosi in dogovori med policijo in restavracijo, saj je bilo s strani domačinov in prostovoljcev jasno izraženo, da v Bihaću poteka kriminalizacija gostoljubja in poostren nadzor lokalnih oblasti. Za Jelko Zorn (2021: 174) solidarnost pomeni graditev skupnosti, utemeljene na vrednotah protirasizma, in na avtonomen način (brez države, tržnih odnosov in velikih humanitarnih organizacij).

Naslednji dan, ko se sem se vrnila v restavracijo, sem videla, da v prostoru, ki je namenjen migrantom sedijo trije mladi fantje. Odločim se, da se jim pridružim. Pozdravim jih in ko vprašam, če lahko prisedem, mi brez oklevanja ponudijo stol. Vprašam jih, če bi kaj spili, oni pa mi smeje odvrnejo, če bi jaz kaj spila, da tukaj naročijo oni. Po nekaj časa pogovora o tem, od kod so, kje bivajo, koliko časa so na poti jih vprašam ali je res to edina restavracija v katero lahko gredo. Večina jih odvrne pritrdilno, najmlajši mi pove, da ker je bil tukaj kot mladoleten, ima tukaj

prijatelje in nima težav s tem kam lahko zahaja, vendar ostali niso dobrodošli kjerkoli.

> Veliko se družimo tukaj, sploh pozimi, ko je zunaj hladno. Včasih smo imeli še en prostor, kuhinjo, kjer so prišli tudi prostovoljci, vendar nam ga je pred kratkim zaprla policija, tako da ne moremo več kuhati tam. Enkrat smo za ostale migrante in prostovoljce pripravili več kot petdeset čapatijev. Res. (pokaže mi video, kjer je posnet prostor z večjim štedilnikom, čez pult pa v oblikovano testo)

Med tem časom se je prostor napolnil z več kot deset ljudmi in niti od enega nisem dobila občutka, da tja ne spadam. Vsi so me z nasmehom in stiskom roke pozdravili in se pogovarjali z mano. Čez nekaj časa natakar na mizo prinese vsem kokakolo. Ko natakarju, ki jo je prinesel rečem, da bom jaz plačala, se zasmeje in mi reče da ne, da je on to naročil in da on plača. Takrat ugotovim, da je bolje, da pustim, da mi plačajo kokakolo, saj sem v gosteh in bi bilo nevljudno od mene da zavrnem. Prav tako se mi zazdi, da je to njihov prostor in zato stvar njihovega dostojanstva, da me gostijo. Imam nekolikšen občutek neugodja, saj se mi zdi, da sem finančno na boljšem in bi morala zato jaz plačati, toda začenjam razumeti. Začenjam nekoliko razumeti pot, odnose, ki jih skozi njo razvijajo in jim je vzeta marsikatera možnost, skozi katero lahko izražajo sebe in svoje gostoljubje. Takrat z veseljem sprejmem vlogo gostje. Veliko razmišljam tudi o tem prostoru, kot edinem, ki ga imajo trenutno na tej poti ob življenju v Bihaću zunaj in je pri vsem razčlovečenju, ki ga doživljajo s strani policije, prostor, ki omogoča občutek normalnosti in človečnosti. Druženje v prostoru s sočlovekom, naročiti pijačo in zanjo plačati, nekaj vsakodnevnega. Nekaj kar vsaj za trenutek omogoča človeku, da se sprosti in odmisli s čim se je primoran soočiti.

10. 6. 2022.

Literatura

Lipovec Čebron, Uršula, Tina Ivnik in Eva Fekonja. 2019. "Migracije in gostoljubje. Kriminalizacija gostoljubja v Veliki Kladuši". *Časopis za kritiko znanosti* 47/278: 135-161

Zorn, Jelka. 2020. "Nasilne meje, varnostnizacija in kriminalizacija solidarnosti". *Revija za socijalno delo* 60/2: 167-180.

Bilješke

Tekst je napisan u okviru kolegija Suvremene migracije, državljanstvo i etničke manjine (doc. dr. Ana Sarah Lunaček Brumen i izv. prof. dr. Uršula Lipovec Čebron) na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Ljubljani.